

Solistički koncert

Galojlić, Blaž

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:149290>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST

SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ PJEVANJA

BLAŽ GALOJLIĆ

SOLISTIČKI KONCERT

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

izv.prof.art.dr.sc. Berislav Jerković

Osijek, 2020.

Sadržaj

Sažetak	
Uvod	1
1. Jean-Paul-Égide Martini: „Piacere d'amore“	2
1.1. Jean-Paul-Égide Martini	2
1.2. Analiza arije „Piacere d'amore“	2
2. Georg Friedrich Händel: „Why do the nations“	4
2.1. Georg Friedrich Händel	4
2.2. Oratorij „Mesija“	4
2.3. Analiza arije „Why do the nations“	5
3. Joseph-Maurice Ravel: „Don Quichotte à Dulcinée“	7
3.1. Joseph-Maurice Ravel	7
3.2. Analiza ciklusa Don Quichotte à Dulcinée	7
3.2.1. Chanson Romanesque	7
3.2.2 Chanson épique	9
3.2.3. Chanson à boire	10
4. Franz Schubert: „Das Fischermädchen“	12
4.1. Franz Schubert	12
4.2. Analiza pjesme „Das Fischermädchen“	13
5. Carl Loewe: „Du schönes Fischermädchen“	16
5.1. Carl Loewe	16
5.2. Analiza pjesme „Du schönes Fischermädchen“	16
6. Robert Schumann: „Wenn ich in deine Augen seh“ i „Ich will meine Seele tauchen“	19
6.1. Robert Schumann	19
6.2. Analiza pjesme „Wenn ich in deine Augen seh“	20
6.3. Analiza pjesme „Ich will meine Seele tauchen“	22

7. Josip Hatze: „Majka“	24
7.1. Josip Hatze	24
7.2. Analiza pjesme „Majka“	24
8. Vatroslav Lisinski: „Osamljen“	27
7.1. Vatroslav Lisinski	27
7.2. Analiza pjesme „Osamljen“	28
9. Jean Sibelius: „Schwarze Rosen“ i „Der Traum“	31
9.1. Jean Sibelius	31
9.2. Analiza pjesme „Schwarze Rosen“	31
9.3. Analiza pjesme „Der Traum“	33
10. Vincenzo Bellini: „Vi ravviso o luoghi ameni“	35
10.1. Vincenzo Bellini	35
10.2. Opera „La sonnambula“	35
10.3. Analiza arije „Vi ravviso o luoghi ameni“	36
11. Wolfgang Amadeus Mozart: „Madamina, il catalogo è questo“	38
11.1. Wolfgang Amadeus Mozart	38
11.2. Opera „Don Giovanni“	39
11.3. Analiza arije „Madamina, il catalogo è questo“	40
12. Zaključak	45
13. Literatura	46

Sažetak

Ovaj završni rad sadrži ariu anticu, oratorijsku ariju, dvije operne arije, solo pjesme iz 19. i 20. stoljeća. U radu nalazimo biografije skladatelja, tekstove arija i pjesama te njihove analize u kojima se određuje glazbeni oblik.

Uz prijevode tekstova, analize skladbi, interpretaciju, repetaciju vježbi i vokalnih tehnika svi preduvjeti za uspješnu izvedbu su ispunjeni.

Skladbe su na talijanskom, francuskom, engleskom, njemačkom te hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: arija, pjesma, interpretacija

Summary

This final paper contains an aria antique, an oratorical aria, two opera arias, and solo songs from the 19th and 20th centuries. In the paper we can find biographies of composers, texts of arias and songs, and their analyzes in which the musical form is determined.

With translations of texts, analysis of compositions, interpretation, rehearsal of exercises and vocal techniques, all the prerequisites for successful performance are met.

The compositions are in Italian, French, English, German and Croatian.

Key words: Aria, song, interpretation.

Uvod

U ovom pismenom radu koji prati program solističkog koncerta bit će analizirane skladbe koje se nalaze na solističkom programu. Uz analizu, napisane su biografije svih skladatelja te prijevodi svih skladbi na hrvatski jezik. Skladbe su analizirane glazbenim oblicima. Analiza također prati vokalnu i klavirsku dionicu, njihov odnos, dinamiku i tempo skladbe, tehničke sposobnosti te interpretaciju.

Na programu su sljedeće skladbe:

Jean-Paul-Égide Martini: „Piacere d'amore“

Georg Friedrich Händel: „Why do the nations“

Joseph-Maurice Ravel: „Chanson Romanesque“

„Chanson épique“

„Chanson à boire“

Franz Schubert: „Das Fischermädchen“

Carl Loewe: „Du schönes Fischermädchen“

Robert Schumann: „Wenn ich in deine Augen seh“

„Ich will meine Seele tauchen“

Josip Hatze: „Majka“

Vatroslav Lisinski: „Osamljen“

Jean Sibelius: „Schwarze Rosen“

„Der Traum“

Vincenzo Bellini: „Vi ravviso o luoghi ameni“

Wolfgang Amadeus Mozart: „Madamina, il catalogo è questo“

1. Jean-Paul-Égide Martini: „*Piacer d'amor*“

1.1. Jean-Paul-Égide Martini

Jean-Paul-Égide Martini (1741. - 1816.) rođen je u Freystadtu u Njemačkoj. Školovao se u Jezuitskom sjemeništu gdje je učio svirati orgulje, a kasnije je upisao studij filozofije u Freiburgu, koji nije završio. Nakon što se preselio u Francusku, mijenja svoje prezime u Martini (Égide). Ondje ostvaruje uspješnu glazbenu karijeru. Često je izvodio koncerte za kraljicu Mariju Antoanetu. Njegova poznatija djela su: opere „Annette i Lubi“ te „Sappho“, pjesme kao što su „Plaisir d'amour“, „Le Droit du Seigneur“, „Henri IV“ te mnoge druge. Uz šansone, njegova crkvena glazba također je doživjela veliki uspjeh.

1.2. Analiza arije „*Piacer d'amor*“

Piacer d'amor più che un dì sol non dura:

Martir d'amor tutta la vita dura.

Tutto scordai per lei, per Silvia infida;

Ella or mi scorda e ad altro amor s'offida.

Piacer d'amor più che un dì sol non dura:

Martir d'amor tutta la vita dura.

Žar ljubavi traje samo jedan trenutak:

Žal ljubavi traje jedan cijeli život.

Ostavio sam sve radi nezahvalne Sylvie;

Ona me ostavi i uze drugog ljubavnika.

Žar ljubavi traje samo jedan trenutak:

Žal ljubavi traje jedan cijeli život.

Finchè tranquillo scorrerà il ruscel

Là verso il mar che cinge la pianura

Io t'amerò, mi disse l'infedele.

Scorre il rio ancor, ma cangiò in lei l'amor.

Piacer d'amor più che un dì sol non dura:

Martir d'amor tutta la vita dura.

Sve dok ta voda tiho teče

Prema ovom potoku koji graniči s ravnicom

Voljet ću Te ponavljala mi je.

Voda i dalje teče, no ona se međutim promijenila

Žar ljubavi traje samo jedan trenutak:

Žal ljubavi traje jedan cijeli život.

Ova arija govori o ljubavi, ali o onoj nesretnoj. Pjesnik (N. N. – anonimus) pjeva o „žaru“ koji se osjeti u ljubavi, ali s porukom da je tu pravu ljubav ipak teško prepoznati. Opjevava svoju izgublenu ljubav i trenutke koje je proživio s njom. Glazbeni oblik ove arije je rondo (T e1 T e2 T). Samim oblikom skladbe, skladatelj je htio naglasiti poruku teksta i pjesme temom koja se javlja tri puta. Mjera je 6/8, a tempo je *allegretto grazioso*. Ternarni ritam koji se proteže

kroz cijelu skladbu daje protočnost pjevnoj melodiji. Tema je u Es-duru i građena je od osam taktova (velika rečenica). Nakon klavirskog uvoda, pjevač kreće na zadnju dobu takta.

CANTO

p

Plai - sir d'a - - - mour..... ne
Pia - cer d'u - - - mor..... più

rit. p

più f

du - re qu'un mo - ment:..... cha - grin d'a - - -
che un di sol non du - - - ra: mar - tir d'u - - -

più f

Slika 1-ulomak teme

Prva je epizoda u Es-duru te karakterno ne odstupa od teme. Druga je epizoda u es-molu i dužeg je trajanja od prve epizode i same teme. Tom se ugodajnom promjenom (dur – mol) želi naglasiti ljubavna bol. Arija se pjeva na talijanskom jeziku zbog čega pjevač mora posebnu pažnju obratiti na izgovor vokala i paziti na izdržavanje dugih fraza koje su uvjetovane tekstem i melodijom. Dinamika je ono što ovu skladbu čini još posebnijom jer gradira od *p* do *f*. Skladba obiluje *crescendima* i *decrescendima*. Pjevač u ovoj skladbi treba obratiti pozornosti prvenstveno na glazbene rečenice koje su smisleno popraćene dinamikom. Uz to, interpretacijski karakter jedne neostvarene ljubavi, mora biti jasno vidljiv.

2. Georg Friedrich Händel: „Why do the nations“

2.1. Georg Friedrich Händel

Georg Friedrich Händel (1685. – 1759.) bio je njemačko-engleski skladatelj koji je djelovao u vrijeme baroka. Prijelaz iz 16. u 17. stoljeće poznat je kao velika prekretnica u povijesti glazbe, tako da se u razdoblju baroka u glazbi dogodio niz promjena u svim njenim sastavnicama (melodija, harmonija, ritam, instrumentacija, glazbeni oblik, itd.). Već kao dijete pokazuje vještine na čembalu i orguljama, a sa svojih devet godina počinje skladati. Skladao je pod jakim utjecajem velikih skladatelja talijanske barokne ere, kao i engleskog skladatelja Henrya Purcella. Njegov je opus opsežan i obuhvaća 42 opere, 29 oratorija (među kojima je Mesija kruna njegovog rada), 16 koncerata za orgulje, *concerte grosse*, suite, preko 120 kantata, trija i duete, mnogobrojne arije, komornu glazbu, velik broj ekumenskih djela, ode i serenade (Andreis, 1958).

2.2. Oratorij Mesija

Mesija (HWV 56) je oratorij koji je skladao Georg Friedrich Händel 1741. godine. Nastao je na nagovor Händelovog prijatelja Charlesa Jennensa (libretist) koji je tekst oratorija preuzeo iz Svetoga pisma. Za ovo glazbeno remek djelo Händelu je bilo potrebno samo dvadeset dana. Oratorij je praizveden u Dublinu 1742. godine, a godinu dana kasnije u Londonu, gdje publika spoznaje veličinu ovoga oratorija. Oratorij je podijeljen u tri dijela. Prvi dio započinje proročanstvima Izaije i drugih proroka. Drugi dio je muka Isusa Krista, koji Händel završava sa čuvenim zborskim brojem „*Hallelujah*“. Teme završnog, trećeg dijela oratorija su uskrснуće mrtvih i Kristovo uzašašće na nebo (Andreis, 1958, 1966).

2.3. Analiza arije „Why do the nations“

Why do the nations so furiously rage

together,

and who do the people imagine a

vain thing?

The kings of the earth rise up,

and the rulers take counsel together

against the Lord,

and against His Anointed.

Zašto narodi tako bijesno bijesne

zajedno,

i koga to narod

uzaludno zamišlja?

Kraljevi zemaljski ustaju

i vladari se savjetuju

protiv Gospoda,

i protiv Njegova pomazanika.

Why do the nations so furiously rage together arija je za bas iz drugog dijela oratorija Mesija. U ovoj se ariji govori kako se narod buni protiv Gospoda i Njegovog pomazanika. Tekst arije je pisan na temelju Psalma 2: 1, 2. Arija kreće orkestralnim uvodom u *allegro* tempu (tempo cijele arije) sa šesnaestinskim ritmom u gudačima čime se naglašava poruka koju nosi arija, a to je ljutnja i bijes nad onim što ljudi čine. Taj se šesnaestinski ritam proteže kroz cijelu ariju u orkestralnoj pratnji te cijeloj ariji daje karakter užurbanosti.

Slika 2-naglašavanje poruke arije ritmom

Mjera je kroz cijelu skladbu 4/4. Pjevač započinje s uzlaznim *arpeggiom* na toničkom akordu te se onda spušta silaznom ljestvicom. Taj je element, uz koloraturne triole, temeljni glazbeni materijal ove arije. Arija započinje u C-duru, no tijekom arije, skladatelj modulira kroz bliske tonalitete, da bi arija završila u e-molu. Prva je modulacija u D-duru, koji je dominantna

sljedećeg tonaliteta, G-dura. Na kraju fraza, skladatelj stavlja sekvence kojima je osnova triolski ritam. Riječ „bijes“, na čijem zadnjem slogu pjevač melizmira, nosi ključnu poruku za ovu ariju.

Slika 3-prvo javljanje triola i modulacija u D-dur

Dinamika je jednolična kroz cijelu ariju, pretežno je *f*. Motoričnost je glavna karakteristika ove barokne arije. Modulacijama je skladatelj napravio razliku, te nakon durskih tonaliteta, dolazi u a-mol, a zatim i u e-mol, tonaliteta u kojem završava arija. Molski ugođaj u drugom dijelu ariju naglašava dramatičnost i „opomenu“ narodu. Pjevač treba obratiti pozornost na koloraturne fraze s triolama istovremeno pazeći na intonaciju.

3. Joseph-Maurice Ravel: „*Don Quichotte à Dulcinée*“

3.1. Joseph-Maurice Ravel

Joseph-Maurice Ravel (1875. – 1937.) je baskijsko-francuski skladatelj i pijanist iz razdoblja impresionizma. Studirao je na konzervatoriju u Parizu. U svome stvaralaštvu surađivao je s mnogim drugim poznatim skladateljima kao što su C. Debussy, I. Stravinski, G. Fauré. Ravel se smatrao klasicistom, no u njegovim djelima pronalazimo modernističke, impresionističke pa čak i jazz elemente. Imao je uspješne turneje po Kanadi i SAD-u. Ravelov je opus bogat kako instrumentalnom tako i vokalno instrumentalnom glazbom. Pisao je orkestralna djela, koncerte, komorna djela, klavirska djela, opere, balete, kantate te solo pjesme (Andreis 1958).

3.2. Analiza ciklusa *Don Quichotte à Dulcinée*

Ciklus pjesama Mauricea Ravela *Don Quichotte à Dulcinée* temeljen je na priči o Don Quijotu, a tekst je napisao Paul Morand. Ciklus se sastoji od 3 solo pjesme. Prvotno je napisan za bas (bariton) ili bariton i klavir, a poslije je orkestriran. Praizvedba je bila u prosincu 1934. godine što je ujedno bilo i posljednje djelo na kojemu je Ravel radio.

3.2.1. *Chanson Romanesque*

Si vous me disiez que la terre

Da mi kažeš da te zemlja

A tant tourner vous offensa,

Uvrijedila sa previše okretanja,

Je lui dépêcherais Pança:

Otpremio bih Panzu da se nosi s tim:

Vous la verriez fixe et se taire.

Vidjela bi ju mirnu i utišanu.

Si vous me disiez que l'ennui

Da mi kažeš da si umorna

Vous vient du ciel trop fleuri d'astres,

od neba potpuno prekrivenog zvijezdama,

Déchirant les divins cadastres,

Raskidajući Božanski poredak,

Je faucherais d'un coup la nuit.

Presjekao bih noć jednim udarcem.

Si vous me disiez que l'espace

Ainsi vidé vous plaît point,

Chevalier dieu, la lance au poing,

J'étoilerais le vent qui passe.

Da mi kažeš da sam Svemir,

Ovako ogoljen nije po tvome ukusu,

Kao božanski vitez, sa kopljem u ruci,

Posijao bih prolazeći vjetar sa zvijezdama.

Mais si vous me disiez que mon sang

Est plus à moi qu'à vous, ma Dame,

Je blêmirais dessous le blâme

Et je mourrais, vous bénissant.

O Dulcinée.

Ali da mi kažeš da je moja krv

više moja, damo moja, nego tvoja

Pobljedio bih od opomene

I blagoslivljajući te umro.

O Dulcinea.

Ravel ovaj ciklus o junaku Don Quijotu počinje vrlo zanimljivom pjesmom koja pjeva o romantici i ljubavi. Najzanimljivije u ovoj pjesmi je njen metar. Tijekom cijele skladbe izmjenjuju se šestosminska i tročetvrtinska mjera. Taj je obrazac karakterističan za španjolski ples *quariju*. Pjesma je pisana u Des-duru, no skladatelj se udaljuje od osnovnog tonaliteta, koristeći širok spektar akorada.

Moderato (♩ = 208)

CHANT

PIANO

p

Si

vous me disiez que la terre A tant tourner vous of fen sa, Je lui dépêche.
ev er for rest you are yearning, I'll hush the winds and seas, my love, I will say to the

Slika 4-izmjena mjere koja se proteže kroz cijelu skladbu

Ravel u klavirskom uvodu prikazuje melodijsko-ritamski obrazac koji se tijekom pjesme javlja nekoliko puta kao međuigra. Pjesma je prokomponirana. Tempo pjesme je *moderato*, a dinamika gradira od *p* do *f*. Pjevačke su fraze gotovo sve jednakog trajanja, dva i pol takta sa

postepenim melodijskim pomacima. Ciklus je pisan za bariton, a skladatelj se u ovoj pjesmi zadržao u gornjoj lagi, čime prati tekst te naglašava ljubavnu sreću i radost o kojoj pjeva.

3.2.2. *Chanson épique*

Bon Saint Michel qui me donnez loisir

De voir ma Dame et de l'entendre,

Bon Saint Michel qui me daignez choisir

Pour lui complaire et la défendre,

Bon Saint Michel veuillez descendre

Avec Saint Georges sur l'autel

De la Madone au bleu mantel.

D'un rayon du ciel bénissez ma lame

Et son égale en pureté

Et son égale en piété

Comme en pudeur et chasté:

Ma Dame.

O grands Saint Georges et Saint Michel

L'ange qui veille sur ma veille,

Ma douce Dame si pareille

A vous, Madone au bleu mantel!

Amen

Dobri Sveti Mihael koji mi daje dopust

Da vidim i čujem svoju gospu,

Dobri Sveti Mihaele odaberi me

Da joj ugodim i obranim je

Dobri sveti Mihael, siđi, molim te,

Sa svetim Jurajom na oltaru

Od Madone odjevene u plavo.

Nebeskom zrakom blagoslovi mi oštricu

I njezinu jednakost u čistoći

I njenu jednakost u pobožnosti

Kao i u skromnosti i čednosti:

Damo moja.

(O slavni sveti Juraju i sveti Mihaelu)

Blagoslovi anđela koji bdije nad

Moja draga Dama, kao i Tebi,

O Madonno ogrnuta u plavom!

Amen.

Druga pjesma ovog ciklusa je kontrastna temom i karakterom prvoj i posljednjoj pjesmi. Ona simbolizira molitvu za voljenu osobu i obraćenje. Pisana je u F-duru, ali također kao i u prvoj pjesmi, skladatelj „luta“ po tonalitetima, no onim bližim poput C-dura (dominanta) i f-

mola (istoimeni mol). Ova je pjesma u 5/4 mjeri, a u pratnji ima harmonijsko-ritamski obrazac koji se proteže kroz cijelu pjesmu, a taj je obrazac karakterističan za španjolski ples *zortziko*. Opseg pjesme je od A do f1. Kao oznaka za tempo stoji *molto moderato*.

Slika 5-harmonijsko-ritamski obrazac

Jednostavna melodijska linija prati molitvu. Skladatelj se poslužio ulaznim ljestvičnim pasażima na mjestima gdje pjevač (don Quijote) zaziva određena imena svetaca, u čemu vidimo simboliku upućivanja molitve nebesima. Vrlo bitna stavka ove pjesme je mikrodinamika unutar fraza na koju pjevač mora obratiti pozornost. Pjesma završava „amen“ kadencom u najtišoj dinamici.

3.2.3. *Chanson à boire*

*Foin du bâtard, illustre Dame,
Qui pour me perdre à vos doux yeux,
Dit que l'amour et le vin vieux
Mettent en deuil mon cœur, mon âme!*

*Je bois à la joie!
La joie est le seul but
Où je vais droit
Lorsque j'ai bu!*

Ospica na gadu, slavna dama,
Tko će me ocrniti u tvojim slatkim očima,
Kaže da ljubav i staro vino
Tuguju mi srce i dušu!

Ja pijem
Za radost!
Radost je jedini cilj
Prema kojem idem pravo... kada sam...
pijan!

*Foin du jaloux, brune maîtresse,
Qui geind, qui pleure et fait serment
D'être toujours ce pâle amant
Qui met de l'eau dans son ivresse!*

Ospica na ljubomornoj gospodarici,
Koja cvili i plače i zavjetuje se
Uvijek da bude ljubavnica sa ljiljanima
Koja razrjeđuje njegovo pijanstvo!

*Je bois à la joie!
La joie est le seul but
Où je vais droit
Lorsque j'ai bu!*

Ja pijem
Za radost!
Radost je jedini cilj
Prema kojem idem pravo... kada sam...
pijan!

Posljednja pjesma ovog ciklusa je u tempu španjolskog plesa jote u 3/4 mjeri. Oznaka za tempo je allegro, a pjesma govori o pijanstvu don Quijota. U notnom zapisu nisu napisani predznaci, ali tijekom skladbe se javlja mnoštvo istih. Pjesma je strofna, a glavni motiv, koji se proteže kroz cijelu pjesmu, rastavljeni je kvintakord. Pjevač mora biti vrlo precizan u izvođenju istog jer se mijenja građa kvintakorda (durski, molski...).

Slika 6-rastavljeni kvintakordi na početku fraza

Dinamika je pjesme glasnija u odnosu na ostatak ciklusa, no nije konstantna. Melodija je građena od rastavljenih kvintakorda i postupnog kretanja. Skladatelj taj obrazac koristi sekventno kroz skladbu.

4. Franz Schubert: „*Das Fischermädchen*“

4.1. Franz Schubert

Punim imenom Franz Peter Schubert, austrijski je skladatelj rođen 31. siječnja 1797. u Lichtenthalu kraj Beča kao dvanaesto dijete učitelja porijeklom iz Moravske. Od najranijih dana, otac ga podučava sviranju violine, a brat klavira. Kasnije kod M. Holzera uči pjevanje, orgulje i harmoniju. Godine 1808. polaže prijemni ispit te postaje član dječakog zbora bečke katedrale. U školskom orkestru svira violinu. Ubrzo primjećuju Schubertov izniman talent i 1812. postaje učenik A. Salierija. Velik broj kompozicija iz tog perioda je izgubljen. Najstarija solo pjesma iz 1811. je *Hagars Klage*. Nakon prvog posjeta kazalištu, Schubertova je velika želja bila postati opernim skladateljem (Andreis, 1958; 1966).

Kada je mutirao, Schubert se vratio ocu koji se protivio njegovoj posveti isključivo glazbi te na očev nagovor postaje učiteljem u njegovoj školi. Na tom mjestu ostaje tri godine zato što su učitelji bili oslobođeni služenja vojnog roka. Tim poslom mladi skladatelj nije nikako bio zadovoljan. Nakon što je napustio mjesto učitelja, Schubert se zavadio s ocem, s kojim će se pomiriti tek 1822. Gotovo cijeli život, skladatelj je proveo u Beču. Dva je puta otišao u Mađarsku, na imanje grofa Esterhazyja, kako bi poučavao njegove kćeri klaviru. Schubert je u potpunosti živio romantičarsku ideju "svjetske boli". Duboko razočaran, vodio je neuredan život koji je ostavio posljedica na njegovo zdravlje. Njegova je mirna narav postala živčana i osjetljiva. 19. studenog 1828. godine, u 31. godini života, Schubert umire od trbušnog tifusa (Andreis, 1958; pogledati <https://www.britannica.com/biography/Franz-Schubert>).

Za sobom, Franz je Schubert ostavio skladbe u svim glazbenim područjima i vrstama. Pisao je simfonije, uvertire, komorne skladbe, dvoručne i četveroručne skladbe za klavir, opere, igrokaze, zborove, crkvena djela i velik broj solo pjesama. Solo je pjesmu uzdigao do vrhunca te ga povijest pamti kao najvećeg skladatelja solo pjesama, no svakako ga se smatra i jednim od najvećih skladatelja instrumentalne glazbe (Andreis, 1958).

4.2. Analiza pjesme „*Das Fischermädchen*“

<i>Du schönes Fischermädchen,</i>	Divna ribarska djevojka,
<i>Treibe den Kahn ans Land;</i>	vodi svoj brod do obale;
<i>Komm zu mir und setze dich nieder,</i>	dođi i sjedni kraj mene,
<i>Wir kosen Hand in Hand</i>	i ruku pod ruku o ljubavi pričat ćemo.
<i>Leg an mein Herz dein Köpfchen,</i>	Položi svoju malu glavu na moje srce
<i>Und fürchte dich nicht zu sehr;</i>	i nemoj se previše bojati;
<i>Vertraust du dich doch sorglos</i>	za svaki dan koji vjeruješ u sebe
<i>Täglich dem wilden Meer.</i>	bez straha pred nemirnim morem.
<i>Mein Herz gleicht ganz dem Meere,</i>	Moje je srce poput mora.
<i>Hat Sturm und Ebb' und Flut,</i>	Ima svojih oluja, naleta i protoka;
<i>Und manche schöne Perle</i>	i mnogi lijepi biseri
<i>In seiner Tiefe ruht.</i>	počivaju u njegovim dubinama.

Posljednji ciklus pjesama Franza Schuberta, *Schwanengesang*, D. 957, objavljen je 1829., nekoliko mjeseci nakon skladateljeve smrti. Prvotno, ove pjesme nisu trebale biti ciklus. Schubertova je želja bila da se četrnaest pjesama koje su se našle u *Schwanengesangu* (Labudova pjesma) objavljuju u skupinama prema autorima njihovih tekstova: sedam pjesama Ludwiga Rellstaba bila bi prva grupa, a šest pjesama Heinricha Heinea druga. Deseta pjesma *Schwanengesanga*, *Das Fischermädchen*, D. 957/10, jedna je od Heineovih pjesama, i jedina u ciklusu ima veselu i vedru melodiju, koja ne gori strašću.

Pjesma je romantičnog karaktera i govori o zaljubljenosti. U 6/8 je mjeri koja pjesmi daje protočnost te se time dobiva dojam veslanja lijepe ribarice koja je tema teksta ove pjesme. Osnovni je tonalitet As-dur. Pjesma je strofna, a strofe možemo podijeliti u nekoliko dijelova. Na početku se javlja lagani klavirski uvod u *pianissimo* dinamici s osnovnim akordima čime se dobiva dojam lakoće i poletnost.

Slika 7-klavirski uvod - ritamski obrazac koji se proteže kroz cijelu skladbu: veslanje

Na mjestu oznake za tempo stoji *etwas geschwind* što znači „nešto brže“. Klavirski uvod traje sedam taktova, a na posljednju dobu „upada“ pjevač. Početni akord je dominantni septakord koji se na prvu dobu riješi u toniku (As-dur). Prva je fraza četverotaktna, a može se podijeliti i na dvije manje dvotaktne fraze. Melodija je pjevna i logična na toničkoj funkciji, a završava na dominantni (11. takt) čime se povećava napetost. Zatim klavirskim prijelazom (izmjenični kvartsektakord na D) skladatelj nas uvodi u novu frazu. Ova je fraza ujedno i posljednja u prvoj kitici. Vodi u završetak te zahtjeva od pjevača i karakternu i dinamičku gradaciju. Tekst u ovom dijelu govori kako pjevač zamišlja lijepu djevojku ribaricu i sebe, s rukom u ruci. Drugi dio građen je od dvotaktnih motiva koji čine dvije male rečenice, ali na kraju druge rečenice imamo proširenje, kadencu, gdje skladatelj naglašava pjesnikovo oduševljenje ljubavlju (2+2 2+4). U silaznom pasažu u ovom proširenju, u pjevačkoj dionici stoji oznaka za triler, što bi tehnički moglo biti zahtjevnije za izvođenje.

Slika 8-druga fraza i njeno proširenje

Autentičnom kadencom u As-duru, završava prva strofa ove pjesme. Klavirska međuigra donosi modulaciju u Ces-dur. Druga strofa ne donosi nove glazbene materijale u odnosu na prvu. Pjevač (mladić) pjeva djevojci kako je ona u njegovom srcu i da se ne trebaju bojati uzburkanog mora jedno uz drugo. Nakon ove druge strofe, u Ces-duru, skladatelj se vraća u osnovni As-dur, te potpuno jednakim melodijskim linijama kao u prvoj kitici, završava ovu pjesmu. Klavirski završetak je retrogradan klavirskom uvodu, što simbolizira odlazak (čamca, djevojke, ljubavi...).

Pjevač u ovoj pjesmi posebnu pažnju mora dati emocijama te njihovom prenošenju na slušatelja. Pjesma obiluje romantičnim frazama koje se trebaju s lakoćom iznijeti. U tome će pomoći pravilna artikulacija kako bi se postigao naglasak i na tekstu. Dinamika tijekom skladbe prati prirodno frazu, a tempo je nepromjenjiv.

5. Carl Loewe: „Du schönes Fischermädchen“

5.1. Carl Loewe

Carl Loewe rođen je 30. studenog 1797. godine. Bio je njemački skladatelj, pjevač (tenor) i dirigent. Svoju glazbenu naobrazbu započeo je u Cothenu i Halleu. Kasnije postaje kantor u crkvi sv. Jakova i učitelj glazbe na gimnaziji u Stettinu gdje je ostao 45. godina. Imao je svoje koncertne turneje i u Engleskoj gdje je izvodio svoje balade. Najpoznatija djela su: 2 simfonije, 3 koncerta za klavir i orkestar, 3 gudačka kvarteta, sonate, opere, no najveću pažnju pridavao je Loewe baladama kojih je napisao oko 500, uz legende i solo pjesme. Umro je 20. travnja 1869. godine (pogledati: <https://www.britannica.com/biography/Carl-Loewe>).

5.2. Analiza pjesme „Du schönes Fischermädchen“

<i>Du schönes Fischermädchen,</i>	Divna ribarska djevojka,
<i>Treibe den Kahn ans Land;</i>	vodi svoj brod do obale;
<i>Komm zu mir und setze dich nieder,</i>	dodji i sjedni kraj mene,
<i>Wir kosen Hand in Hand.</i>	i ruku pod ruku o ljubavi pričat ćemo.
<i>Leg an mein Herz dein Köpfchen,</i>	Položi svoju malu glavu na moje srce
<i>Und fürchte dich nicht zu sehr;</i>	i nemoj se previše bojati;
<i>Vertraust du dich doch täglich</i>	za svaki dan koji vjeruješ u sebe
<i>dem wilden weiten Meer.</i>	bez straha pred nemirnim morem.
<i>Mein Herz gleicht ganz dem Meere,</i>	Moje je srce poput mora.
<i>Hat Sturm und Ebb' und Flut,</i>	Ima svojih oluja, naleta i protoka;
<i>Und manche schöne Perle</i>	i mnogi lijepi biseri
<i>In seiner Tiefe ruht.</i>	počivaju u njegovim dubinama.

Pjesmu *Du schönes Fischermädchen* napisao je Henrich Hein. Njegov je tekst bio popularan te su ga mnogi skladatelji uglazbili. Jedan od njih je i Carl Loewe, njemački skladatelj iz doba romantizma. Tekst ove pjesme govori o lijepoj ribarici u koju je pjevač zaljubljen. Pisana je u A-duru i 2/4 mjeri. Oznaka za tempo je *con vivacità* (živahno). Klavirska je pratnja jednoličnog, motoričnog, šesnaestinskog ritma (rastavljeni akordi). Tim motivom u pratnji skladatelj opisuje ushićenost zbog ljubav. Pjevač kreće sa predtaktom bez pratnje, stoga je potrebno dati intonaciju ranije. Pjesma je strofna i građena je od tri melodijski, potpuno, jednake cjeline. Jedna je strofa građena od dvije male rečenice (4+4) i proširenja koje traje četiri takta. Tom je proširenju svrha naglašavanje teksta.

Slika 9-prva rečenica pjesme

Melodija je jednostavna, skladatelj se kreće po tonovima ljestvice. Prva se rečenica može podijeliti na dva dvotakta koji su građeni od sličnog materijala. Čini ih šesnaestinski ritam koji sadrži prohodne i izmjenične tonove. Pjevačke fraze traju dva takta. Zbog brzog tempa i kratkih pauza između fraza potrebno je paziti na dah koji treba biti vrlo brz i kratak zbog preciznih upada. Melodija je u prvoj rečenici uzlazna, a s melodijom raste i dinamika. Pjevač i klavir imaju isti ritam pa je potrebno dobro izvježbati tempo kako se ne bi raspadali. Prva je rečenica cijela na toničkoj harmoniji. Druga je rečenica na dominantnoj harmoniji, a melodija je jednostavna, no za razliku od prve rečenice, u drugoj je rečenici ona silazna. Na kraju kitice skladatelj dodaje proširenje zbog poruke teksta. Iako je u proširenju silazna melodija, napetost raste kako se približava kraj kitice.

Slika 10-druga strofa i njeno proširenje

Između strofa su jednostavne klavirske međuigre. Druga i treća strofa su jednake prvoj. Na pjevaču je da karakterno popрати текст pjesme. Dinamika se kroz skladbu kreće s melodijom (srednje glasna, srednje tiha). U ovoj je pjesmi najbitnije iznijeti poruku teksta te paziti na usklađenost s klavirskom pratnjom zbog jednakog ritma. Jednostavnost melodije i forme je ono što je karakteristično za pjesmu *Du schönes Fischermädchen*, a zadaća je pjevača prenijeti poruku na zanimljiv način pomoću dinamičkih kontrasta.

6. Robert Schumann: „*Wenn ich in deine Augen seh*“ i „*Ich will meine Seele tauchen*“

6.1. Robert Schumann

Robert Schumann njemački je skladatelj, rođen 1810. godine u Zwickauu. Od djetinjstva se u njemu očituje nadarenost za umjetnost, kako u sviranju klavira tako i u književnosti. Na nagovor roditelja, upisuje najprije pravni fakultet, no kasnije se ipak vraća u Leipzig i intenzivno uči klavir kod čuvenog Friedricha Wiecka. Tamo upoznaje njegovu kćer Claru, kojom se kasnije ženi. Pritisak koji je Schumann trpio od strane njemačkih književnika i popularnih klavirskih virtuoza, s kojima je često imao nesuglasice, bio je samo okidač za njegovo zdravstveno stanje. Unatoč promjenama i navikama svoga života, obolio je od depresije. Proživljavajući živčane krize, iscrpljenosti, priviđenja, pokušao se ubiti skokom u rijeku. Nakon toga, proveo je još dvije godine u umobolnici. Umro je 1856. godine u mjestu Endenich kod Bonna.

Uz F. Schuberta, Schumann je još jedan predstavnik glazbenog romantizma. Velik utjecaj na Schumannu imala je književnosti njegovog vremena. Maštu za klavirske minijature pronalazi u svojim doživljajima pjesništva te ih objedinjuje u ciklusu *Leptiri*, dok nastavlja u glasovirskim ciklusima poput *Karnevala*, *Dječjeg prizora* i *Kreisleriana*, te u mnogobrojnim ciklusima solo pjesama. Budući da je u ranim glasovirskim djelima i *Liedu* pružio svoj najizvorniji skladateljski doprinos, Schumann je tek 1840-ih počeo sustavno skladati klasične simfonije, komornu i oratorijsku glazbu, među kojima se posebno izdvajaju četiri simfonije, Koncert za glasovir i orkestar u a-molu, Klavirski kvintet u Es-duru te klavirska trija. Od brojnih glazbeno-scenskih planova realizirala se jedino dramski slabija opera *Genoveva* (Andreis, 1958; 1966; pogledati: <https://www.britannica.com/biography/Robert-Schumann>).

6.2. Analiza pjesme „Wenn ich in deine Augen seh“

<i>Wenn ich in deine Augen seh,</i>	Kada pogledam u oči tvoje,
<i>So schwindet all' mein Leid und Weh;</i>	Sva moja patnja i žalost nestane;
<i>Doch wenn ich küße deinen Mund,</i>	Ali kad ti poljubim usta ,
<i>So werd ich ganz und gar gesund.</i>	Postanem zdrav skroz na skroz.
<i>Wenn ich mich lehn an deine Brust,</i>	Kad naslonim se na grudi tvoje,
<i>Kommt's über mich wie Himmelslust;</i>	Osjećam nebesa blaženstvo;
<i>Doch wenn du sprichst: Ich liebe dich!</i>	Ali kad mi kažeš: Volim te!
<i>So muß ich weinen bitterlich.</i>	Tad moram gorko plakati.

Pjesma *Wenn ich in deine Augen seh'* pripada ciklusu *Dichterliebe*. Schumann je ovaj ciklus napisao na tekstove Henricha Heina. Melodija je jednostavna, a mjera tročetvrtinska uz oznaku za tempo *langsam* (polako, lagano). Tekst pjesme govori o sreći u uzvraćenoj i obostranoj ljubavi zbog koje sve loše može nestati i koja sve može popraviti. Za razliku od prethodno analiziranih pjesama, pjevač u ovoj pjesmi trebati pokazati pozitivnu smirenost i staloženost. Specifičnost je ove pjesme i njene harmonije i melodije što skladatelj „šeta“ po subdominantnoj sferi. Klavirska je pratnja akordička s dužim ritamskim vrijednostima. Dinamika je tiša. Na početku nema klavirskog uvoda, samo odsvirani akord nakon kojega, na drugi dio dobe, pjevač kreće pjevati. Prvi dio, prve rečenice recitativnog je stila, na terci toničkog akorda.

Langsam

50.

Wenn ich in dei - ne Au - gen seh', so

schwindet all' mein Leid und Weh; doch wenn ich küs - se dei - nen

Slika 11-prva rečenica pjesme

Drugi dio rečenice je modulativnog karaktera, no ta je modulacija neprimjetna jer se događa preko zajedničkog akorda. Druga je rečenica u B-duru, te se u njoj događa melodijska i dinamička gradacija. Ta se rečenica može nazvati vrhuncem skladbe zbog svog opsega tonova. Vrhunac je na riječi Mund – usne, poljubac koji simbolizira vrhunac ljubavi, trenutak u kojem sve prestaje. Iz tog razloga pjevač i gestama i tonom treba posebno pripaziti na ovo mjesto u drugoj rečenici kako bi ispravno prenio poruku.

Slika 12-vrhuac skladbe u drugoj rečenici (prve kitice)

Na ovom mjestu završava prva kitica. Drugu kiticu čine treća i četvrta rečenica koje donose dinamičko i karakterno smirenje. Melodija je niže postavljena, što također pridonosi mirnoći. Cijela je skladba građena od dvotaktnih fraza koje možemo spojiti u male rečenice. Četvrta je rečenica recitativnog karaktera, čime skladatelj i melodijski završava jedan krug i vraća se u početni F-dur tonalitet. Nakon autentične kadence, klavir ima kratku codu koja je građena od sadržaja iz pjesme.

6.3. Analiza pjesme „Ich will meine Seele tauchen“

Ich will meine Seele tauchen

Želim kupati svoju dušu

In den Kelch der Lilie hinein;

U kaležu ljiljana;

Die Lilie soll klingend hauchen

Ljiljani će naglas disati

Ein Lied von der Liebsten mein.

Pjesmu moje najdraže.

Das Lied soll schauern und beben

Pjesma će drhtati i odzvanjati

Wie der Kuß von ihrem Mund,

Kao poljubac usana njenih,

Den sie mir einst gegeben

Koji mi je dala jednom

In wunderbar süßer Stund.

U čudesno slatkom trenutku.

Pjesma *Ich will meine Seele tauchen* suprotna je od pjesme *Wenn ich in deine Augen seh'* karakterom, temom, melodijom i tempom. Ova pjesma govori o prošloj ljubavi i prisjećanju na nju. Na mjestu oznake za tempo stoji riječ *leise*, što znači tiho, a tempo je određen tridesetdruginkama u klavirskoj pratnji (umjereni, no zbog kratkih notnih vrijednosti se dobije dojam brzine). Mjera je 2/4, a pjevač kreće predtaktom. Skladba je u molu i karakterizira ju jednostavna melodijska linija u pjevačkoj dionici i brzi ritam u donjoj klavirskoj dionici uz zasebnu melodiju u gornjoj dionici klavira.

51.

Leise

p

Ich will mei-ne See - - - le tau - - - chen in den

pp

pw.

Slika 13-početak pjesme i melodijsko-ritamski obrazac pjesme

Pjesma je građena od četverotaktnih rečenica. Fond akorada koji skladatelj koristi jednostavan je, bez većih odstupanja iz osnovnog a-mola. Ovu kratku i brzu pjesmu potrebno je iznijeti s lakoćom, ali i dozom tuge i drame.

7. Josip Hatze „Majka“

7.1. Josip Hatze

Josip Hatze hrvatski je skladatelj rođen u Splitu 21. ožujka 1879. godine. Prve glazbene poduke dobivao je u rodnome Splitu, a kasnije upisuje te uspješno završava studij kompozicije u Pesaru. U jesen 1943. otišao je u zbjeg na Šoltu, Hvar, Vis, južnu Italiju i egipatski El Shatt, gdje je osnovao i vodio veliki mješoviti zbor s kojim je u 17 mjeseci izbjeglištva održao više od 150 koncerata. U Split se vratio početkom ljeta 1945. Njegov glazbeni opus čine: šezdesetak solo pjesama, dvije opere i zborska djela. Sva djela su u znaku vokalne izražajnosti s težištem na melodiji. Taj utjecaj temeljen je na tradiciji talijanskog *belcanta* s kraja XIX. stoljeća, ali povremeno očituje i utjecaje njemačkog i slavenskog glazbenog romantizma. Skladao je neke od najljepših i najpopularnijih hrvatskih solo pjesama (Kad mlidijah umreti, Majka, Ti, Moja sudba, Suzi, Rob, Večernje zvono, Jesen) te prve i jedine hrvatske verističke opere (Povratak, 1911). Hatze je autentičnost izraza unutar najstrože tradicije temeljio isključivo na snazi vlastite glazbeničke intuicije i velike zanatske vještine najviših profesionalnih kriterija. Djelovao je i kao reproduktivni umjetnik i glazbeni pedagog. Umro je u rodnom gradu 30. siječnja 1959. godine (pogledati: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=24573>).

7.2. Analiza pjesme „Majka“

Ja ne znam što je majka mila,

Ni majčin što je srca plam;

Ja ne znam, što je sve mi bila,

Ta da je bila, jedva znam!

Ko` san mi lebdi slika pusta,

Kad zadnji put me k sebi zva,

Kad zadnji cjelov s milih usta,

I blagoslov mi zadnji da.

A ja sam plako Bože sveti,

I proplako sam cijelu noć:

„O, majko slatka, nemoj mrijeti,

Ti ne smješ nećeš od nas poć!“

O ludo li sam bio čedo,

Zar mari smrt za srca jad?

Drukčije sam svijet taj gledao,

No što ga bolan gledam sad.

Pjesma *Majka* pisana je za glas uz pratnju klavira. Jedna je od najizvođenijih hrvatskih solo pjesama. Tekst pjesme napisao je Hugo Badalić. Pjesma je dvodijelnog AB oblika, a mjera je 4/4. Građena je od četiri manja dijela (aa'bb' cc'bb'). Ti manji dijelovi su male rečenice (4). Rečenice a i a' su u početnom tonalitetu (bariton – Es-dur), no b rečenice su u C-duru, a c rečenica u a-molu. Uz kontrastne tonalitete, iznad notnog zapisa su upisane i agogičke oznake koje su također kontrastne. Pjesma kreće klavirskim uvodom koji je građen od toničkog akorda, a oznaka za tempo i karakter je *andante calmo* (umjereno i mirno). U prvom, a a' dijelu, pjevač jednostavnom i postupnom melodijom iskazuje bol za preminulom majkom.

Andante calmo *p*

Baritone

Ja ne znam, što je maj-ka mi - la,

Andante calmo *p*

Piano

4

Bar. *f* *p*

ni maj-čin što je sr - ca plam_____ ja ne znam što je sve mi

Slika 14-Uvod i rečenica a

Drugi, b b' dio, karakterizira promjena karaktera i modulacija. U *pp* dinamici, uz oznaku *armonioso*, pjevač interpretira prisjećanje na posljednje trenutke provedene s majkom. Kontrastnim a-molom u c rečenici, skladatelj naglašava uznemirenost i tugu koju dječak (pjevač), osjećao kada je majka bila na samrti.

14 *pp* *f ten.*
 kad zad-nji cje - lov s mi - lih u - sta, i bla-go-slov mi zad - nji da.

18 *p* *cresc. e restring.*
 A ja sam pla - ko Bo - že sve - ti, i pro - pla - ko sam

21 *p* **A tempo** *cresc. e restring.*
 ce - lu noć: "O, maj-ko slat - ka, ne - moj mre - ti, Ti

Slika 15 - b' i c rečenica

Posljednjom rečenicom, i melodijski i tekstualno, događa se pomirenje s proživljenom boli i tugom.

8. Vatroslav Lisinski „Osamljen“

8.1. Vatroslav Lisinski

Vatroslav Lisinski hrvatski je skladatelj rođen u Zagrebu 8. kolovoza 1819. godine. Po ocu Slovenac, a po majci Hrvat, pod utjecajem iliraca oko 1840. promijenio ime Ignatius Fuchs u Vatroslav Lisinski. Glazbu je počeo učiti u trećem ili četvrtom razredu gimnazije kod Rešla. Potom je nastavio kod učitelja zagrebačke učiteljske škole Jurja Sojke. U jesen 1847. uz pomoć A. Štrige je otišao u Prag na glazbeno usavršavanje, ali se zbog prekoračene dobne granice nije mogao upisati kao redoviti učenik na Konzervatorij, već samo u Orguljsku školu (Karel František Pitsch, kontrapunkt), a privatno je učio kompoziciju i instrumentaciju kod ravnatelja Konzervatorija Jana Bedřicha Kittla. Vrativši se u domovinu, početkom rujna 1850. godine, proživljavao je svoje posljednje godine života u materijalnoj bijedi. Jedno vrijeme morao je privatno podučavati sviranje glasovira od čega je imao skromne prihode. Zbog slabog imuniteta, često je obolijevao. U razdoblju od 1851. do 1853. godine bio je besplatni nadzornik školskih učionica Glazbenog zavoda, a nakon što je otpušten iz te službe prihvaća činovničko mjesto, sudskog pripravnika. Razočaran, osamljen, u oskudici i gotovo posve zaboravljen, u doba početka Bachova apsolutizma, skladao je malo. Umro je u Zagrebu od vodene bolesti, 31. svibnja 1854. godine, ne navršivši 35 godina života. Lisinskoga se smatra utemeljiteljem moderne hrvatske opere, solo pjesme, zbarske i orkestralne glazbe. Autor je prvih dviju hrvatskih opera („*Ljubav i zloba*“, skladana 1843–45, i „*Porin*“ dovršena 1851. godine), a značajan je i kao prvi operni skladatelj nakon M. Glinke u slavenskom svijetu. Najbolja su mu djela solo pjesme i zborovi uz glasovirsku pratnju ili *a cappella*, od kojih su se mnoga zadržala na repertoaru do danas. Skladao ih je na hrvatske, češke i njemačke tekstove sa širokim rasponom tema, od ljubavne lirike i snažna rodoljublja do meditacija o društvenoj nepravdi, prolaznosti, vjeri i smrti (pogledati: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36770>).

8.2. Analiza pjesme „Osamljen“

*„Jadno ti je srce u junaka,
Kad mu ljubav crna zemlja krije,
Milu majku dugi puti dijele.
Kad od brata on nema glasa,
Ni od seka nježnih uzdaha,
Kad sam vene ko listak od gore,
A žalosti dijeliti ne more.“*

Pjesma *Osamljen* pisana je za bas i klavirsku pratnju. Tekst je napisao Vladislav Vežić, a napisana je 1850. godine. Ova je pjesma pravi primjer u kojem se opisuje romantičarski individualac, pun boli i tuge. Trodijelnog je oblika. Tonalitet pjesme je a-mol, dok je mjera 6/8. Na početku pjesme stoji oznaka za tempo *andante poco mosso e con affetto* što daje naputak da se pjesma izvodi nešto sporije i „s ljubavlju“. Prvi dio je dio građen od 16 taktova tj. dvije, iste, male glazbene periode. Dinamika je na početku *piano*, no na vrhuncu fraze kulminira do *forte*.

Andante poco mosso e con affetto

Bass

Piano

p Ja - dno ti je

mf

p

5

f

sr - ce u ju - na - ka, kad mu lju - bu

f

9

cr - na zem - lja kri - je,

Slika 16 - Prva perioda pjesme

Ta se perioda može podijeliti na dvije četvrtotaktne fraze koje su dinamički različite. U prvom dijelu pjesnik govori o boli koju srce osjeća zbog ljubavi (žene) koja je umrla. Drugi dio, melodijski gotovo isti kao prvi dio, govori o majci koja je daleko. Nakon 16 taktova, događa se modulacija u dominantni E-dur i promjena karaktera uz naznaku *dolce*. Ovaj, središnji dio, građen je od osam taktova (4+4). Kod pjevanja posebnu pažnju treba obratiti na dikciju jer u ovom dijelu, na promjenu dobe dolazi promjena intonacije i sloga.

Baritone

kad sam ve - ne ko li - stak od go - re, a

Piano

3

Bar.

ža - lo - sti dije - li - ti ne mo - re.

Pno.

f *(poco rit.)*

Slika 17 - Drugi dio "b" dijela i povratak na "a" dio

Trodijelnim karakterom postiže se naglasak između podijeljenosti emocija. Nakon kadence E-dura, slijedi povratak u a-mol te ponavljanje melodije s početka. Vrhunac pjesme događa se na kraju s tekstom „Jadno ti je srce u junaka, kad žalosti dijeliti ne more.“, što ujedno daje i zaključak pjesme.

9. Jean Sibelius: „Schwarze Rosen“ i „Der Traum“

9.1. Jean Sibelius

Jean Sibelius finski je skladatelj rođen u Hämeenlinnu, 8. prosinca 1865. godine. Rođen u obitelji švedskog jezičnog izraza, u mladosti je pristao uz finski nacionalni kulturni pokret te su ga pitanja finskog identiteta u glazbi zaokupljala cijeli život. Studirao je u Helsinkiju, Berlinu i Beču, a nakon povratka u domovinu stekao je velik ugled svojim simfonijama te simfonijskim pjesmama i vokalno-instrumentalnim djelima nadahnutima finskim narodnim epom Kalevala, kao što su Kullervo, Suita Lemminkäinen i Finlandia. Tijekom 1900-ih u skladbama kao što je Koncert za violinu i orkestar u d-molu razvio je suzdržaniji, klasicistički stil. Umro je 20. rujna 1957. godine. Cjelokupni Sibeliusov opus čvrsto je utemeljen u tonalitetu, a nesklonost inovacijama glazbenog modernizma uzrokovala je primjedbe modernista na račun njegova konzervativizma (pogledati: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=55776>).

9.2. Analiza pjesme „Schwarze Rosen“

Sag, warum bist du so trübselig heut?

bist doch allzeit sonst so heiter und froh?

Und dennoch bin ich mehr nicht trübselig heut,

als wenn du meinst, ich sei heiter und froh;

Denn Trauer trägt nachtschwarze Rosen.

Reci mi zašto si danas tako tužna?

Ti, koja si uvijek tako vesela i sretna?

I danas nisam više tužna

Nego kad vam se činim vesela i sretna;

Jer tuga ima ruže crne kao noć.

Hier im Herzen da wuchert ein Rosengerank,

das raubt die Ruh' mir, das martert mich krank,

auf den Segeln da spreizen sich Dorn an Dorn,

und die quälen mich fort mit brennendem Sporn

denn Trauer trägt nachtschwarze Rosen.

U mom srcu stablo ruža raste

Koje me nikad neće ostaviti na miru.

I na njegovim granama stoji trn na trnu,

I uzrokuje mi stalnu bol i ogorčenost;

Jer tuga ima ruže crne kao noć.

Doch an Rosen birgt es ein herrlich Kleinod,

bald röter wie Blut, bald so bleich wie der Tod.

Das wuchert und wuchert. Ich glaub, ich vergeh'

an Herzmarkes Wurzeln, da zerzt es o weh;

denn Trauer trägt nachtschwarze Rosen.

Ali od ruža dolazi blago čitavo,

Bijelo kao smrt, crveno kao krv.

Raste i raste. Vjerujem da ću propasti

Korijenje mog srčanog stabla se čupa i tuče;

Jer tuga ima ruže crne kao noć.

Pjesma *Schwarze Rosen* pisana je za glas i pratnju klavir. Prilagođeno, bariton pjesmu izvodi u A-duru. Strofnog je karaktera, a građena je od 33 takta, u 4/4 mjeri, koji se mogu podijeliti u tri dijela (11 taktova). Karakteriziraju ju rastavljeni akordi u klavirskoj dionici koji su zapisani u triolskom ritmu te se zbog toga dobiva dojam „užurbanosti“. Pjesma kreće klavirskim uvodom od dva takta čija je građa prethodno spomenuta. Melodija koju izvodi glas postupna je uzlazna s vrhuncem na najvišem tonu u frazi. Građa prve kitice je pravilna (dvije male rečenice 4+4), uz proširenje od dva takta. Skladatelj iznad tog proširenja stavlja oznaku *lento* čime se usporava tempo i smiruje skladba (oznaka za dinamiku *pp*).

The image displays a musical score for the song "Schwarze Rosen". It consists of two systems of staves. The first system, starting at measure 9, features a Baritone (Bar.) staff and a Piano (Pno.) staff. The Bar. staff has a melody with lyrics: "froh; Denn Trau - er trägt nacht - schwar - ze". The Pno. staff has a accompaniment with a slur over measures 9-10 and a *pp* dynamic marking at measure 11. A tempo change to *Lento* is indicated above the Bar. staff at measure 11. The second system, starting at measure 11, also has Bar. and Pno. staves. The Bar. staff has lyrics: "Ro - - sen. Hier im". The Pno. staff has a *mp* dynamic marking and a tempo change to *A tempo* indicated above the staff at measure 11. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and dynamic markings.

Slika 18 - Promjena tempa na kraju prve kitice te povratak u tempo i početak druge kitice

U 12. taktu počinje druga kitica koja donosi novi materijal. Skladatelj ne ponavlja malu rečenicu dva puta, nego nakon iznošenja teme (4), iznosi recitativni dio (4). Proširenje od dva takta ponovno donosi i promjenu tempa.

4

17 **poco a poco string.**

Bar. *Sten - geln da spre - zen sich Dorn an Dorn und die quä - len mich fort mit*

Pno. *cresc. molto*

20 **pp Lento**

Bar. *bren - nen - dem Sporn, denn Trau - er trägt nacht - schwar - ze*

Pno. *sfz pp*

Slika 19 - recitativni dio i lento dio

Treća kitica, ujedno i posljednja, iste je građe kao i prethodne dvije. Kao i u drugu, skladatelj i u treću kiticu uključuje recitativni dio. Pjesma završava dvotaktnim vanjskim proširenjem i usporenjem tempa.

9.3. Analiza pjesme „Der Traum“

*Müde legte ich mich hin aufs Lager,
um im Schlaf zu banen Sorg' und Kummer;
doch ein Traum zu mir her nie der schwebte,
flüsterte ins Ohr mir heimlich dieses:
„Wach auf, Sie ist da, das schöne Mädchen,
blick' empor, nimm ihren Küss entgegen!“
Un ich öffne wonnig meine Augen;
Traum, wo bist du?
Wie ein Rauch verflogen.
Und das Mädchen? Jenseits Wald und Wasser.
Und der Kuss dann? Nur in meinem Sehnen.*

Umoran, legao sam na krevet,
Da u snu, možda zaboravim tugu i potrebu,
Ali se san došuljao na zaglavlje moga kreveta
I šapnuo na moje uho:
„Probudi se, ovdje je, prekrasna djevojka,
Pogledaj gore da primiš njen poljubac!“
I sa oduševljenjem otvorih oči:
Gdje je san?
Poput dima – nestade.
Gdje je djevojka? Iza kopna i mora.
Gdje je poljubac? Ah, samo u mojoj čežnji.

Pjesma *Der Traum* pisana je za glas i klavirsku pratnju. Prokomponiranog je karaktera i pisana je u es-molu (prilagođeno za bariton). Na početku je u 3/4 mjeri, no javlja se i promjena mjere. Prvi dio pjesme karakterizira triolski ritam u pratnji koji se temelji na rastavljenim akordima. Taj ritamski obrazac ponavljanjem stvara napetost. Tempo je moderato. Prvi dio traje deset taktova, a građen je od dvotakta koje čini jednostavna i postupna melodijska linija.

Slika 20 - ulomak iz prvog dijela pjesme

U desetom taktu skladatelj mijenja tonalitet u e-mol. Dio u e-molu je mirniji i sporiji u odnosu na prvi dio. Prava promjena karaktera događa se u pratnji jer prestaje triolski ritam. Pratinja obiluje ornamentima i postavljena je vrlo visoko čime se daje dojam „sna“.

Slika 21 - kontrastni dio u e-molu

Od 19. takta skladatelj u pratnju vraća triole koje stvaraju daljnju napetost kroz dvotaktne fraze. U 23. taktu slijedi promjena mjere u 4/4, a dva takta kasnije i povratak u es-mol. Završni je dio građen od pet taktova. Događa se velika dinamička gradacija od *p* do *ff* i kadenca es-mola.

10. Vincenzo Bellini: „Vi ravviso o luoghi ameni“

10.1. Vincenzo Bellini

Vincenzo Bellini talijanski je skladatelj rođen u Cataniji, 3. studenog 1801. godine. Glazbu je najprije učio privatno kod djeda, a potom na Konzervatoriju u Napulju. Debitirao je kao operni skladatelj 1825., a 1827. godine postao je popularan kada mu je s uspjehom izvedena opera „Gusar“ u milanskoj Scali. Bellini je izrazit skladatelj duge izražajne melodijske linije ranoga talijanskog romantičkog *bel canta*, kojim je utjecao, među ostalima, i na F. Chopina. Opus mu obuhvaća 12 opera, među kojima se posebno ističu popularna lirska tragedija „Norma“ (1831), melodrame „Tuđinka“ i „Mjesečarka“ (La sonnambula, 1831) te »opera seria« „Puritanci i vitezovi“ koje se izvode i danas. Pisao je i crkvenu (mise), svjetovnu vokalnu (romance, ariette) i instrumentalnu glazbu (simfonije, skladbe za glasovir i orgulje), ali s manje uspjeha nego opere. Umire 23. prosinca u Puteauxu kraj Pariza, 1835. godine (Andreis, 1958).

10.2. Opera „La sonnambula“

Lica:

Grof Rodolfo ... bas

Amina ... sopran

Elvino ... tenor

Lisa ... sopran

Teresa ... mezzo-sopran

Alessio ... bas

Notary ... tenor

Seljaci ...

Bellini je ovu operu u dva čina skladao na libreto Felicea Romanija, a ljubavna priča tipično romantičarskih zapleta, smještena u pastoralno idiličan krajolik, zasnovana je na baletu-pantomimi Eugenea Scribea. Djelo je praizvedeno 1831. godine. Radnja se temelji na ljubavnom trokutu, u kojemu mlada djevojka Amina uništava svoj ugled nakon što je pronađena u krevetu pogrešnog muškarca za kojega se kasnije ispostavi da je grofov izgubljeni sin. Tek

nakon što se otkrije da je ona zapravo mjesečarka, konačno se dokazuje njena nevinost i vjernost prema Elvinu (Turkalj, 1997).

10.3. Analiza arije „Vi ravviso o luoghi ameni“

<i>Vi ravviso, o luoghi ameni,</i>	Ponovo vas vidim, oh ugodna okruženja,
<i>In cui lieti, in cui sereni</i>	U kojima sam tako mirno proveo sretne
<i>Sì tranquillo i dì passai</i>	I spokojne dane
<i>Della prima gioventù!</i>	svoje rane mladosti!
<i>Cari luoghi, io vi trovai,</i>	Draga okruženja, našao sam vas,
<i>Ma quei dì non trovo più!</i>	Ali te dane više ne nalazim!

Vi ravviso, o luoghi ameni arija je za bas. U 4/4 je mjeri i As-duru. Ono što karakterizira ovu ariju je pratnja kojoj je osnova triolski ritam čime se dobiva vertikalna poliritmija zbog binarnosti baritonske melodije. Oblik ove arije je rondo. Tema (mala rečenica a) se javlja tri puta, no u modificiranom obliku. Prvo javljanje „a“ rečenice se može podijeliti na dva dvotakta u sekventnom odnosu.

The image shows a musical score for the aria "Vi ravviso o luoghi ameni". It is written for a bass voice and piano accompaniment. The key signature is one sharp (F#), indicating As-dur. The time signature is 4/4. The tempo is marked as ♩ = 60. The piano accompaniment features a continuous triplet pattern in the right hand, while the left hand plays a simple bass line. The vocal line includes the lyrics: "Vi rav - vi - so o luo - ghi a - me - ni, in cui lie - ti, in cui se -".

Slika 22 - tema arije

Prva epizoda je na dominantnoj harmoniji. Skladatelj koristi tonove iz Es-dura (dominanta), no ne kroz cijelu epizodu. Ova je rečenica cjelina od četiri takta. Na kraju rečenice skladatelj koristi ritamski motiv – punktirani ritam zbog naglašavanja teksta. Drugo javljanje teme karakterizira promijenjeni drugi dvotakt. U rečenici „a“ skladatelj uvodi triolski ritam i u baritonskoj melodiji. Ritamski motiv sekventno se prenosi do kraja rečenice kada nastupa „c“ dio ili druga epizoda. Ovaj dio donosi molski ugođaj, javljaju se harmonije paralelnog f-mola, no na kraju dijela se događa kadenca na tonici As-dura. Druga je epizoda građena od dva dvotakta slične građe.

Slika 23 - druga epizoda

Posljednje javljanje teme je gotovo identično drugom, no kadenca nije varava (VI. stupanj) nego je autentična. Nakon harmonijske kadence, događa se i solistička kadenca te potvrda tonaliteta.

11. Wolfgang Amadeus Mozart: „Madamina, il catalogo è questo“

11.1. Wolfgang Amadeus Mozart

Wolfgang Amadeus Mozart austrijski je skladatelj rođen 27. siječnja 1756. godine u Salzburgu. Jedan od trojice glavnih predstavnika bečke klasike. Opće i glazbeno obrazovanje dobio od oca Leopolda. Izraziti glazbeni talent pokazao je vrlo rano: počeo je skladati kao petogodišnjak, svirao čembalo pred bavarskim knezom izbornikom u Münchenu i pred caricom Marijom Terezijom u Beču. Turneja Mozarta kao djeteta započela je 1763. godine (Francuska, Engleska, Danska, Nizozemska, Švicarska, Njemačka). U dobi od 13 godina Mozart je već stekao ugled i kao skladatelj i kao interpret. Kasnije je stupio u trajnu službu na dvoru biskupa Colloreda u Salzburgu kao koncertni majstor, a nakon toga zaposlio se u Salzburgu kao dvorski orguljaš, izvođač i skladatelj. Tada piše mnogobrojne opere (Singspiel, Otmica iz saraja, Figarov pir, Don Giovanni). Povremeno je skladao i za susrete masonske lože, kojoj se priključio 1784. Neke masonske ideale izrazio je u Singspielu Čarobna frula (Die Zauberflöte). Ubrzo je dobio narudžbu grofa Walsegga da sklada Requiem za njegovu nedavno preminulu suprugu, no prije završetka djela shrvala ga je bolest. Prema njegovim skicama misu je dovršio F. X. Süssmayer. Umro je 5. prosinca 1791. godine u 35. godini života. Mozartovo skladateljsko djelovanje obuhvaća crkvenu glazbu (16 misa, rekvijem, misni stavci, druga vokalna i instrumentalna djela), raznovrsnu scensku glazbu (među kojima je 20-ak opera, glazba za igrokaze i dramske kantate – neke su od njih nedovršene; baleti, mnogobrojne pojedinačne arije, dueti, scene i ansambli uz orkestralnu ili glasovirsku pratnju), manje vokalne forme (pjesme, kanoni) i mnogobrojne orkestralne skladbe (41 simfonija, divertimenta, orkestralni stavci i dr.), plesnu glazbu za različite sastave, koncerte i koncertne stavke, od kojih su neki zagubljeni (27 glasovirskih koncerata, 5 violinskih, 13 koncerata i koncertantnih simfonija za puhaća glazbala), komornu glazbu (pretežito gudačke kvartete i sonate za violinu i instrument s tipkama) te glasovirska djela (sonate, varijacije) (Andreis, 1958; 1966).

11.2. Opera „Don Giovanni“

Lica:

Don Giovanni ... bariton

Leporello, njegov sluga ... bas

Komtur ... bas

Donna Anna, njegova kćerka ... sopran

Don Ottavio, njezin zaručnik ... tenor

Donna Elvira, dvorska dama iz Burgosa ... sopran

Zerlina, seoska djevojka ... sopran

Masetto, njezin zaručnik ... bariton

Sluge, seljaci, svirači i plesači.

Opera „Don Giovanni“ Wolfganga Amadeusa Mozarta praizvedena je u Pragu 1787. godine. Libreto je napisao Lorenzo da Ponte. Naslovni lik, Don Giovanni zasnovan je na zavodniku Don Juanu koji je osim Mozartu poslužio kao inspiracija i mnogim drugim umjetnicima (Moliere, Camus, Puškin i dr.). Radnja opere vrti se oko Don Giovannijeva odnosa s tri žene (od ukupno 2065 žena s kojima je spavao) – Donnom Annom, Donnom Elvirom i Zerlinom. Annu je pokušao silovati, ali nije uspio jer joj je u pomoć stigao otac, kojeg je Don Giovanni u borbi ubio. Elviru je zaveo i stavio, a Zerlinu je pokušao preoteti zaručniku. Don Giovanni svojim je lukavstvima neko vrijeme uspijevao izbjeći osveti cijele horde ljudi kojima je naštetio, ali na kraju je ipak platio za svoje grijehe. Kip Anninog oca je oživio i odvuкао Don Giovanni u pakao nakon što se odbio pokajati (Turkalj, 1997).

11.3. Analiza arije „Madamina, il catalogo è questo“

*Madamina, il catalogo è questo
Delle belle che amò il padron mio;
un catalogo egli è che ho fatt'io;
Osservate, leggete con me.
In Italia seicento e quaranta;
In Almagna duecento e trentuna;
Cento in Francia, in Turchia novantuna;
Ma in Ispagna son già mille e tre.
V'han fra queste contadine,
Cameriere, cittadine,
V'han contesse, baronesse,
Marchesine, principesse.
E v'han donne d'ogni grado,
D'ogni forma, d'ogni età.
Nella bionda egli ha l'usanza
Di lodar la gentilezza,
Nella bruna la costanza,
Nella bianca la dolcezza.
Vuol d'inverno la grassotta,
Vuol d'estate la magrotta;
È la grande maestosa,
La piccina e ognor vezzosa.
Delle vecchie fa conquista
Pel piacer di porle in lista;
Sua passion predominante
È la giovin principiante.
Non si picca - se sia ricca,
Se sia brutta, se sia bella;
Purché porti la gonnella,
Voi sapete quel che fa.*

Mlada damo, ovo je popis
Svih prekrasnih žena, koje je ljubio moj gospodar
To je popis kojeg sam sam sastavio
Pogledaj, čitaj sa mnom.
U Italiji šesto četrdeset;
U Njemačkoj, dvjesto trideset jedna
Stotinu u Francuskoj, devedeset jedna u Turskoj,
Ali u Španjolskoj čak tisuću tri.
Među njima, seljanke
Sluškinje, gradske cure
Tu je također i bezbroj barunica
Markiza, princeza
Tu su žene iz svakog sloja
Svih oblika, svih dobi.
Njegov običaj je da pohvali
Plavušu radi njene dobrote
Brinetu radi njene odanosti
Bjelokosu radi njene slatkoće
On želi punašnu ženu zimi
Vitku tijekom ljeta
(On kaže) visoke žene su veličanstvene
Malene žene, uvijek šarmantne.
On zavodi stare žene,
Radi užitka da ih ima na svojoj listi.
Njegova glavna strast
Su mlade neiskusne.
Njega nije briga je li bogata
Je li ružna ili prekrasna
Dok god ona nosi suknju
On zna što radi.

Madamina, il catalogo è questo arija je iz prvog čina Mozartove opere Don Giovanni. Ariju izvodi Leporello, bas, sluga don Giovannija. Leporello govori gospođi Elviri o ljubavnim avanturama (katalog) don Giovannija. Naziv za ovu ariju je i *catalogue aria*, što dolazi iz samog sadržaja arije koji je baziran na „nabrajanju“ određenih imena, naziva i slično. Građena je od dva dijela. Prvi je dio u 4/4 mjeri i D-duru, te brzog tempa (*allegro*), dok je drugi u 3/4 mjeri uz oznaku *andante con moto*. Na početku arije orkestar, prvenstveno gudači, motoričnim, osminskim ritmom daju uvod arije. Melodija koju Leporello izvodi, recitativnog je karaktera.

Allegro **Leporello**

Ma-da-mi - na! Il ca-ta - lo-gò è
 Pretty la - dy! Here's a list I would

que - sto, Del-le bel - le, che a-mò il pa-dron mi - o, Un ca -
 show you, Of the fair ones my mas - ter has court - ed, Here you'll

Slika 24 - početak arije

Skladatelj tijekom cijele arije najčešće koristi dvotaktne fraze. U 63. taktu javlja se kadenca i smirenje arije.

Cen - to in Fran - cia, in Tur - chia no - van -
Hun - dred in France, one and nine - ty in

riten. un poco *a tempo*

t'u-na, Ma, ma, _ ma in I - spagna! ma in I - spagna son già mil-lee tre,
Turkey: Ah! ah! _ ah! but in Spain! Ah! in Spain a thousand and three!

col canto *a tempo* *fp*

Slika 25 - prividni završetak

Nakon kadence slijedi proširenje. Proširenje je građeno o nekoliko taktova „dijaloga“ solista i orkestra i fraze bogate tekstem.

di - ne, Ca - me - rie - re, ci - ta - di - ne, V'han con - tes - se, ba - ro -
 plen - ty, Wait - ing - maids, nine - teen or twen - ty, Rus - tic beau - ties, mar - chion -

nes - se, Mar - che - sa - ne, prin - ci - pes - se; E v'han don - ne d'o - gni
 ess - es, Ev - 'ry grade his pow'r con - fess - es! Here are court - ly dames and

gra - do, D'o - gni for - ma, d'o - gni e - tà! d'o - gni and
 maid - ens, Young and hand - some, old and plain! young and

Slika 26 - ulomak proširenja

Drugi dio je tempom kontrastan prvom dijelu. Melodija koju solist ima bogata je ornamentima i melizmima.

Andante con moto.

Nel - la bion-da e - gli ha l'u - san-za Di lo - dar-la
 Is a maiden fair and slender, He will fond-ly

la gen - ti - lez - za, Nel - la bru - na
 praise her sweet - ness, Then the dark ones

la co - stan-za, Nel - la bian - ca
 are so ten - der! Lint - white tress - es

Slika 27 - početak drugog dijela

Trajanjem je sličan prvom dijelu. Arija završava autentičnom kadencom D-dura.

Zaključak

Prateći ovaj raznoliki program solističkog koncerta saznali smo mnogo toga o skladateljima, analizirali smo oblike svih skladbi te vidjeli primjere ulomaka iz analiziranih skladbi. Uz sve navedeno, najvažniji dio koncerta je izvedba, u kojoj pjevač mora biti spreman, vokalno i interpretacijski te iznijeti svaku skladbu na drugačiji način. U svakoj skladbi mora se jasno razumjeti dikcija i jezik skladbe, trebaju se savladati vokalne prepreke svih stilskih razdoblja i kroz mnoge repeticije postići kondicija za uspješnost otpjevanog koncerta. Koliko god se truda i napora uložilo u izvedbu ovakvog programa, pjevaču na kraju ostaje samo da se prepusti i iznese svoje emocije publici kroz svaku pojedinu skladbu, pomoću najljepšeg instrumenta koji poznajemo, a to je glas.

Literatura

1. Andreis, J., (1966.) *Historija muzike*, drugo – prerađeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb.
2. Andreis, J., (1958.) *Muzička enciklopedija* A-J; K-Ž. Naklada Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb.
3. Kovačević, K. (1973.) *Muzička enciklopedija*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb.
4. Turkalj, N., (1997.) *125 Opera*, Školska knjiga, Zagreb.
5. Hrvatska enciklopedija

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=24573> (pristupljeno 3. 4. 2020.);

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36770> (pristupljeno 20. 4. 2020.);

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=24573> (pristupljeno 15. 4. 2020.)

6. Britannica

<https://www.britannica.com/biography/Franz-Schubert> (pristupljeno 31.3.2020.);

<https://www.britannica.com/biography/Carl-Loewe> (pristupljeno 2.4.2020.);

<https://www.britannica.com/biography/Robert-Schumann> (pristupljeno 21. 4. 2020.)